
ETHNOGRAPHIA-NÉPÉLET

A MAGYAR NÉPRAJZI TÁRSASÁG FOLYÓIRATA

LIII. ÉVF.

1942.

I. SZÁM.

EGY CERAMI MYTHOS ÉS A BIBLIAI BŰNBEESÉS.

I.

A Molukka-szigetekre küldött Frobenius expedíció *Jensen Adolph* vezetésével 1937/38-ban az Uj-Guineától nyugatra fekvő *Ceram* szigeten végzett ethnologiai kutatásokat. Az expedíció legfontosabb feladatának tartotta a bennszülöttek kultúrájának, szellemi világának megismerését. Ép ezért különös figyelemben részesítették az expedíció tagjai a sziget lakosainak nemcsak kultikus intézményeit, szokásait, hanem népi elbeszéléseit u. n. *mythosait* is. Ezeket a cerami mythosokat adta ki az expedíció vezetője, *Ad. E. Jensen: Hainuwele, Volks-erzählungen von der Molukken-Insel Ceram, (Frankfurt a. M. 1939)* címen. Bár a kiadó a kötet elején bevezető tanulmányában nagyon sok figyelemreméltó, értékes szempontot ad a közzétett elbeszélések megértéséhez, mégis az egész munka egyelőre még csak feldolgozatlan tudományos nyersanyag, amire ethnologusaink figyelmét ezúton is szeretnénk felhívni. A következőkben kísérletet teszünk az egyik *Jensen*-nél közölt cerami mythos magyarázatára, interpretációjára.

Az egyik cerami elbeszélés a banánfa és a kő vitájáról szól (*Hainuwele, 39 l.*). Egyszer, réges-régen, amikor még nem volt ember a földön, a kő és a banánfa arról vitatkoztak, hogy milyen alakja legyen az embernek. A kő azt akarta, hogy az ember éppen olyan legyen, mint ő. „Az emberek alakja legyen olyan, mint az enyém, és legyenek olyan erősek, mint én. De csak jobb oldaluk, egy felük legyen, egy lábuk, egy kezük, egy szemük és egy fülük; és ne halljanak meg soha.” A banánfa ebbe nem akart beleegyezni: „Nem! Az embereknek olyanoknak kell lenniök, mint amilyen én vagyok. Legyen két oldaluk, két kezük, két lábuk, két szemük és két fülük, és legyenek gyermekeik, mint nekem.” Hosszú vita után a kő haragjában ráugrik a banánfára, összetöri és megöli előbb őt magát, majd gyermekeit. De végül aztán mégis a banánfa lesz a győztes, mert halála után a következő napon mindig újabb és újabb gyermekei nőnek ki a földből, akik újra kezdik a vitát a kővel. A kő aztán fáradtan egy szakadékba zuhan és ezzel a vita félbeszakad. Az emberek tehát olyanok lesznek, mint amilyeneknek a banánfa akarta őket. A vitában ugyan a banánfa győzött, de az utolsó szó mégis a kőé lett: „Jó, hát legyen olyan az ember, amilyennek te akarod, de akkor haljon is meg, mint ahogy te meghalsz.”

Ennek az elbeszélésnek mélyebb értelmére már a kiadó *Jensen Adolph* is figyelmeztet (*Hainuwele, 9 l.*): „A kő az örökkévalóságot és terméketlenséget testesíti meg. Ezzel a terméketlen, soha nem szaporodó, de mindig változatlan kővel áll szemben a banánfa, amely meg-

hal ugyan, hiszen a kő újra meg újra megöli, de állandó továbbszaporodásával átmegy az örökkévalóságba" . . . A meghalás és a termékenység, vagyis a továbbszaporodás között fennálló mély és titokzatos összefüggés az, ami ebben a növényi életből vett mythikus képben kifejezésre jut. A kérdés csak az, miért beszél a kő „fél-emberről“, akinek csak egy keze, egy lába, egy szeme és egy füle van? Hogy értjük ezt a másik mythikus képet? Ez a kérdés már *Jensennek* is nehézséget okozott. Emlékeztet ugyan ethnologiai párhuzamokra, olyan esetekre, ahol a mythos vagy a népmese hasonló „fél-emberekről“ beszél, sőt utal arra is, hogy régebben az ethnologusok ezt a rejtélyes fél-embert az ú. n. „hold-mythológiával“ akarták megmagyarázni (Hainuwele, 13 l.). Ezek az utalások azonban nem tekinthetők komoly megoldási kísérletnek, hiszen ezek magát *Jensent* sem elégtették ki; utalásaival ő is csak továbbgondolkodásra akarta felszólítani olvasóit. A következőkben kísérletet teszünk arra, hogy a „fél-ember“ mythosának rejtélyét megoldjuk azáltal, hogy egy másik cerami elbeszéléssel hasonlítjuk össze.

Eszerint a másik közép-cerami elbeszélés szerint (Hainuwele, 45 l.) a világ teremtője Lahatala az első embert, miután fönt az égben megteremtette, a földre helyezte. Az első embernek, a férfinek testéből csodálatos módon született meg az első asszony: „Egyszer az egyik nap a férfi kókuszdiót akart hozni. Hirtelen fájdalmat érzett a hátában és lefeküdt, elaludt. Amikor aztán felébredt, elment, hozott két diót és ahogy visszatért elébbi helyére, egy asszonyt látott maga előtt. Megkérdezte tőle: mit csinálsz itt? Az asszony azt felelte: én a te testedből keletkeztem. Mulai a nevem. A férfi ezt nem akarta elhinni neki és egy ideig veszekedtek egymással. Egy pár nap múlva aztán a férfi mégis elhitte neki“.

Az elbeszélés folytatása még kiemeli, hogy az első emberpár egy ideig egymás mellett élt anélkül, hogy megházasodott volna. Egyszer azonban egy különös esemény hirtelen egy csapásra egész életüket megváltoztatta. A férfi éppen elment hazulról, hogy kókuszdiót hozzon, amikor egyszerre egy szellem jelent meg az asszony előtt; egy szellem, aki a férfi alakját vette magára és kókuszdiót hozott az asszonynak. Az asszony evett ebből a dióból abban a feltevésben, hogy ezt a férfi hozta, sőt később, amikor a szellem eltűnt és a férfi visszajött, mindketten együtt is ettek a szellem által hozott dióból. „Most, hogy a két első ember evett a dióból, most már meghalhattak és most már házastársakká is lehettek“, — mondja tovább az elbeszélés. Ezzel a történetnek még nincs vége. A továbbiakban hallunk még az első emberpár gyermekeiről és ezeknek sorsáról, de ez számunkra most mind nem fontos. A röviden összefoglalt történet így magában is kerek, zárt egész.

Egyelőre ne törődjünk azzal, hogy ez az elbeszélés felülnően emlékeztet a bibliai bűnbeesés történetére, hanem tegyünk kísérletet arra, hogy e mythost önmagában, összehasonlítás nélkül megértsük. Mit jelent az, hogy egyszer egy szellem kókuszdiót hoz az első emberpárnak, ezek esznek belőle és ennek következtében egyszerre megváltozik egész életük? Varázsszer volt talán ez a szellem által hozott kókuszdió? Úgy látszik, az elbeszélés erről nem tud semmit. Éppen olyan

dió volt ez is, mint amilyent már azelőtt is sokszor ettek életükben. És mégis, most egy szellem hozta nekik a diót és ezáltal a dióevés értelme is más lett. A kókuszdió evésnek eddig nem volt semmi különösebb következménye. A növény gyümölcse az embernek csak tápláléka volt, semmi egyéb. Egyszer azonban el kellett jönnie az időnek, amikor bekövetkezik mindaz, ami a növényvel való táplálkozással együtt jár. Az első emberpár magához vette a növény gyümölcsét és ezáltal belsőleg olyanná lett, mint a növény. Amiképpen a növény meghal és mégis utódaiban az örökkévalóságig tovább él, ugyanúgy az embernek is, — mivel növényvel táplálkozik, — meg kell halnia és magára kell vennie a növényvel való táplálkozás másik következményét is: meg kell házasodnia, hogy utódaiban tovább élhessen, mint a gyorsan elhaló növény.

Látjuk tehát, hogy ez a másik mythos alapján véve nagyon hasonlít a kő és banánfa vitájáról szóló előbbi elbeszéléshez. Abban a másik elbeszélésben tulajdonképpen arról van szó, hogy milyen legyen az ember „halhatatlansága”? Örökké változatlan állandóság legyen-e mint a kő halhatatlansága, vagy dinamikus, újra meg újra meghaló és megújuló növényi halhatatlanság? A gyenge, törekeny növény a mythos szerint legyőzte a kemény követ és ezért az ember is úgy lett halhatatlan, mint a növény: ő maga meghal ugyan, de folyton tovább szaporodik és utódaival megy át a halhatatlanságba. De az ember ezt a halhatatlanságot csak akkor nyerheti el, ha két részből áll. Ennek a különös növényi halhatatlanságnak, amit egyébként a német nyelv a *Pflanze* és *sich fortpflanzen* kifejezések etymologiai összefüggésével is éreztet, elengedhetlen feltétele az ember esetében a házasság, vagyis két önálló emberfélnek az egygéválása. Az első emberpár kókuszdióevésének nemcsak az a következménye, hogy ezek most már meghalhatnak, hanem ez is, hogy „most már házastársakká lehettek.” Eddig csak egymástól függetlenül férfi és asszony voltak. A két önálló fél most lesz új egésszé.

Ebben az értelemben magarázhatjuk meg a másik elbeszélésből a kő mythikus kifejezését a különös „fél-emberről” is. A „fél-ember”, akinek csak egy keze, egy lába, egy szeme és egy füle, egy oldala van, mythikus képe az egyes embernek, aki önmagában a növényi halhatatlanságra, azaz a házasság útján való tovább szaporodásra képtelen. Az egyes ember önmagában a legjobb esetben is csak változatlanul állandó lehetne, mint a kő, de nem halhatatlan, mint a növény. A mythikus kifejezést, hogy az ilyen „fél-embernek” minden testrészéből csak egy van, nem szabad tulságosan szószerint vennünk. A mythos számára az egész ember nem az egyén, hanem a férfi és az asszony, a házastársak együtt. Ezt a gondolatot fejezi ki a mythikus nyelv azáltal, hogy az egyént félnek tekinti, akinek csak egy keze, egy lába, egy szeme és egy füle van.

Azt a gondolatot, hogy az egyes ember, az egyén csak „fele” a teljes, egész embernek, megtaláljuk többek között a platoni *Symposion* Aristophanes-mythosában is (189 D kk): Réges-régen az emberek alakja nem olyan volt, mint ma. Akkor az emberek még gömbölyűek voltak: négy kezük, négy lábuk, két arcuk, négy szemük és négy fülük volt. Mivel azonban ezek a régi emberek önhittek voltak és nem törődtek

az istenekkel, az Isten elhatározta, hogy kettévágja őket. Így aztán ma az egyes ember csak „fél-ember“, akit Eros hajl, hogy keresse a másik felét, amelyetől erőszakosan elszakították. Ez az Aristophanes-mythos tehát valójában csak racionális megfordítása ugyanannak a mythikus gondolatnak, amellyel a két cerami elbeszélésben találkozunk.

De megtaláljuk ennek a cerami „fél-ember“-mythosnak nyomait egy Nias szigetéről származó elbeszélésben is, amelyre *Jensen* utólag volt szíves figyelmeztetni. Eszerint az elbeszélés szerint a teremtő először egy gömböt formált, amit aztán kettévágott. A gömb két felét a földre dobta. Egyik fele egy folyónak a torkolatához, másik fele ugyanannak a folyónak a forrásához esik. Az egyik feléből egy férfi, a másikkól egy asszony lesz. Ezek aztán a folyó mentén addig vándorolnak egymás felé, amíg találkoznak és a két „fél-ember“ a házasságban újra egyesül (V. ö. W. Münsterberger: *Ethnologische Studien an indonesischen Schöpfungsmythen*, Den Haag, 1930).

II.

Mint már említettük, az egyik cerami mythos némileg hasonlít a bibliai bűnbeesés történetéhez. Kíséreljük meg ezek után kimutatni, miben áll ez a hasonlóság, és egyáltalán mi közük van a cerami mythosoknak a bibliai elbeszéléshez. Hogy erre a kérdésre megfelelhessünk, ki kell a térnünk előbb a bibliai történetre magára. Egyelőre anélkül, hogy összehasonlítanánk, kíséreljük meg a bibliai történet interpretációját.

a.) A második u. n. jahvista genezis-történetben (Mózes I 2, 4–3, 24) azt olvassuk, hogy Isten az embert a föld porából formálta és „orába lehelte az életnek lehelletét, és így lett az ember élő lélekké“ (2, 7). Az embernek lakóhelyéül ültetett Isten egy kertet Édenben. Azután mindenféle fát növelt Isten a földből „tekintetre kedvest és eledelre jót, az élet fáját is a kertnek közepette és a jó és gonosz tudásának fáját“ (2, 9). A kert közepén tehát két csodálatos fa áll: az élet fája az egyik, a tudás fája a másik. Annál feltűnőbb, hogy Isten, amikor megtiltja a fa gyümölcséből való evést, csak az egyik fáról beszél: „És parancsola az Ur Isten az embernek mondván: A kertnek minden fájáról bátran egyél. De a jó és a gonosz tudásának fájáról, arról ne egyél, mert amely napon ejéndel arról, bizony meghalsz“ (2, 16–17). Épenígy az asszony is csak egy fáról beszél, amikor a kígyó hamis kérdésére felel: „És monda az asszony a kígyónak: A kert fájának gyümölcséből ehetünk. De annak a fának gyümölcséből, amely a kertnek közepette van, azt mondá Isten: abból ne egyetek, azt meg se illessétek, hogy meg ne haljatok“ (3, 2–3). Hogy ez az egyetlen fa, amelyről a kígyó és asszony beszélnek, épen a tudás fája, az kitűnik a kígyó feleletéből is: „Bizony nem haltok meg, hanem tudja Isten, hogy amely napon ejéndetek abból, megnyilatkoznak a ti szemeitek és olyanok lesztek, mint az Isten: jónak és gonosznak tudói“ (3, 5). A bűnbeesés tehát abból áll, hogy az első emberpár eszik a tudás (vagy talán inkább a felismerés) fájának gyümölcséből. Ennek az egyetlen fának gyümölcsétől tiltotta el őket Isten, és erre csábította a kígyó.

A másik fáról, az élet fájáról a bűnbeesés történetében magában nincs szó. A fent említett helyen kívül csak a történet végén hallunk újra az élet fájáról: „És monda az Ur Isten: Ime az ember olyanná lett, mint mi közülünk egy, jót és gonoszt tudván. Most tehát, hogy ki ne nyujtsa kezét, hogy szakasszon az élet fájáról is, hogy egyék és örökké éljen. Kiküldé őt az Ur Isten az Éden kertjéből, hogy mivelje a földet, amelyből vétetett vala” (3, 22–23).

Isten tehát kiűzi az első emberpárt Éden kertjéből, nehogy az az élet fájáról egyék. Ha az ember ennék az élet fájának gyümölcséből, halhatatlanná lenne. Látjuk tehát, hogy az élet fájának gyümölcsétől Isten azért tiltja el az embert, nehogy az ember örökéletűvé legyen. Ha az Édenből való kiűzetés megokolását olvassuk, az a benyomásunk, mintha Isten az embert eredetileg is halandónak szánta volna. Azáltal, hogy az első emberpár evett a tudás fájának gyümölcséből, Istenhez hasonlóvá lett, és most már könnyen meggyőződhetett volna Isten tervét: kinyujthatta volna kezét, és ehetett volna az élet fájának gyümölcséből is, hogy örökké éljen. Az Édenből való kiűzetéssel Isten az eredeti tervet, az ember halandóságát akarja fenntartani.

Nem kell hozzá sok fantázia, hogy belássuk: az a gondolat, hogy Isten az embert *eredetileg* is halandónak teremtette, *ellentmond a bűnbeesés történetének*. Hiszen amikor Isten eltiltja az embert a tudás fájának gyümölcsétől, ő maga mondja: ne egyél a tudás fájának gyümölcséből, „mert amely napon ejéndel arról, bizony meghalsz” (2, 17). Épígy ismétli Isten fenyegetését az asszony válasza is a kigyó csábítására: „Isten mondá: abból ne egyetek, azt meg se illessétek, hogy meg ne haljatok” (3, 3). Ezek a szavak elég világosan mutatják, hogy az ember *halandósága* épen a bűnbeesés következménye. Ha az ember Isten tilalma értelmében tartózkodik a tudás fájának gyümölcsétől, nem kell meghalnia. Az ember eredetileg az élet fájának gyümölcse nélkül is halhatatlan. Látjuk tehát, hogy élet fájának nagyon kevés közé van a bűnbeesés történetéhez, sőt némileg mintha el is homályosítaná a történet értelmét. Hagyjuk tehát egyelőre figyelmen kívül az élet fájáról szóló verseket, hiszen ezek (2, 9 és 3, 22) úgyis meglehetősen lazán függenek csak össze az elején és a végén a bűnbeeséssel magával. Vizsgáljuk meg előbb a bűnbeesés történetét.

A bűn abból áll, hogy az ember Isten tilalmát megszegi. Ennek e bűnnek büntetése Isten átka (3, 14–19). Ez azonban csak moralizáló, theologiai tanulság (fabula docet), amit a történet végső, ma is előttünk fekvő redakciójának szerzője von le az elbeszélésből. Ha alaposabban szemügyre vesszük az elbeszélést, ennél még jóval tovább juthatunk.

A fa, amelynek gyümölcséből ez első emberpárnak nem lenne szabad ennie, a *jó és a gonosz tudásának (vagy felismerésének) fája*. Isten maga figyelmezteti az embert, mi lesz a következménye annak, ha e fa gyümölcséből eszik: meg kell halnia.* Érdekes, hogy Isten a tudásról vagy felismerésről nem beszél! Ez természetesen nem azt je-

* A magyarázóknak feltűnt, hogy az ember nem azonnal a bűnbeesés után hal meg, holott Isten azt mondta: „amely napon ejéndel arról, bizony meghalsz”. — Kétségtelen, hogy ez a vers a történet eredeti fogalmazásában nem így hangzott. Értelme a következő: ha ennek a fának gyümölcséből eszel, meg kell halnod, elveszted halhatatlanságod. — Erre a pontra később még visszatérünk.

lenti, mintka Isten a fának ezt a tulajdonságát, tudást közvetítő szerepét nem ismerné el. A történet későbbi folyamán Isten maga is abból következtet a bünbeesésre, hogy észreveszi: az ember tényleg a tudás birtokába jutott. A kígyónak tehát igaza volt: „megnyilatkoznak a ti szemeitek, a jónak és gonosznak tudói lesztek!” A kígyó azonban még egészen mást is ígért; épen az ellenkezőjét annak, mint amit Isten mondott: „Bizony nem fogtok meghalni” (3, 4). Megcsalta hát a kígyó az első emberpárt ezzel az ígéretével, vagy talán valami egészen mást jelentene a kígyó ígérete?

Amikor az első két ember a tiltott fa gyümölcséből eszik, hirtelen egy nagyon lényeges változás áll be mindkettőjük életformájában. Eddig a nem-tudás állapotában éltek, ekkor azonban egyszerre egy felismerés hatja át őket: „Megnyilatkoznak mindkettőjüknek szemei és észrevevők, hogy mezitelenek; fügefalevelet aggatának azért össze, és körülkötöket csinálának maguknak” (3, 7). Férfi és asszony eddig egymás mellett éltek anélkül, hogy tudták volna, mit jelent az, férfinek és asszonynak lenni. Ez most egyszerre megvilágosodik előttük és ettől kezdve egész viselkedésüket ez a fölismerés irányítja. A másik következménye ennek a fölismerésnek benne van az átokban, amivel Isten az asszonyt megátkozza: „Még sokasítom viselősséged fájdalmait, fájdalommal szülsz magzatokat” (3, 16).

Az ember tehát halandó lett, ahogy ezt Isten előre megmondta, de tulajdonképpen a kígyó ígérete is beteljesedett. „Bizony nem fogtok meghalni”, — mondta a kígyó és tényleg az ember annak a tudásnak birtokában, amit a tiltott fa gyümölcsének köszönhet, folyton tovább szaporodik és utódaival átmegy az örökkévalóságba. Isten azt akarta, hogy az ember ne haljon meg, ezért tiltotta el a tudás fájának gyümölcsétől, de hogyan szaporodhatott volna akkor az ember, „ha nem nyílnak fel szemei”? Az embert elcsábította a kígyó, evett a növénynek gyümölcséből és belsőleg olyanná lett, mint a növény: meg kellett halnia és tovább kellett szaporodnia... Ez a bünbeesés történetének eredeti értelme.

b.) Látjuk, hogy a bibliai bünbeesés történetének rekonstruált eredeti értelme szinte azonos a cerami elbeszélések értelmével. A hasonlóság még a mellékes részletekre is kiterjed. A kókuszdiót hozó szellem szerepét pl. a bibliában a kígyó tölti be. Mindenesetre egészen új motívum a bibliai történetben az, hogy az embernek ezt a növényhez való hasonulását a teremtő nem akarta megengedni. Ezzel függ össze az is, hogy a bibliai *felismerés* = bünbeesés. Úgy látszik, ez a leglényegesebb különbség a cerami elbeszélések és a bibliai történet között. És mégis találunk a cerami mythosban is egy olyan pontot, amely arra mutat, hogy ebben a gondolatalkörben a halált „büntetésnek” érezhették. Amikor a vitában a banánfa legyőzi a követ, a kő lesz az utolsó szó: „Jó! Hát legyen az ember olyan, amilyennek te akarod, de akkor haljon is meg!” A kőnek ez az utolsó szava úgy hangzik, mint egy átok. Az embernek azért kell halálával bünhődnie, mert két félből áll és gyermekeket hoz a világra, mint a banánfa. A bün gondolata, úgy látszik ehhez a felfogáshoz sokkal közelebb áll, mintahogy az ember első pillanatra gondolná.

Feltűnően hasonlít a bünbeesés történetének bevezető része, az

asszony teremtése is a cerami elbeszéléshez. „Én a te testedből keletkeztem”, — feleli az asszony a cerami mythosban a férfi csodálkozó kérdésére. A férfi fájdalmat érzett, elaludt és álmában testéből csodálatos módon állott elő az asszony. Hogy hogyan, arról a mythos nem beszél. A bibliai történet valamivel részletesebb ennél: „Az Úr Isten mély álmot bocsátott az emberre, és ez elaluvék. Akkor kivőn egyet annak oldalbordái közül, és hússal tölté be annak helyét. És alkotá az Úr Isten azt az oldalbordát, amelyet kivett vala az emberből, asszonnyá és vivé az emberhez. És monda az ember: Ez már csontomból való csont és testemből való test: ez asszonyembernek nevezessék, mert emberből vételett” (2, 21—23).

A történet értelme mind a két esetben, mind a cerami mythosban, mind pedig a bibliai elbeszélésben ugyanaz. Az asszony a férfi testéből keletkezik, mert az asszony csak része a férfinak. Az egész, a teljes ember nem a férfi és nem is az asszony, hanem a két „fél-ember” együtt. Érdekes, hogy a bibliai történet végén megtaláljuk szavakba foglalva azt a gondolatot is, amit a cerami mythosból csak interpretációval tudunk kiokoskodni: „És monda az ember: Ez már csontomból való csont, és testemből való test. — Annakokáért elhagyja a férfiú az ő atyját és az ő anyját, és ragaszkodik feleségéhez: és lesznek egy testté” (2, 23—24). Világosabban a biblia nyelvén nem is lehetne kifejezni, hogy e mythos szerint a férfi és az asszony együtt egy organikus egész egységet alkotnak, vagy fordítva, amint a cerami elbeszélés mondta: az egyén csak fél-ember, egy kéz, egy láb, egy szem és egy fül.

c.) Az utolsó kérdés, amire ebben az összefüggésben még felelni szeretnénk: vajon elképzelhető-e, hogy a cerami mythosok a bibliai történet újabbkori vulgáris változatai? Másszóval: feltehető-e, hogy a bibliai történet valamilyen úton-módon, esetleg misszionáriusok útján elkerült a cerami bennszülöttekhez, és így jutottak volna ezek a bűnbeeséshez annyira hasonló történetekhez? Fel fogásunk szerint: nem! A bibliai bűnbeesés története nem alakulhatott át oly módon, hogy belőle a két ismertetett cerami elbeszélés legyen. Ilyen „fejlődés” nincs! Mert ha már fejlődésről beszélünk, akkor nyugodtan megállapíthatjuk, hogy a cerami mythos *formailag* sokkal régibb, eredetibb fejlődési fokot képvisel, mint a bibliai történet. Hiszen a bibliába ez a mythos már teljesen szétroncsolt, késői formában került be. Az, aki ennek a bibliai történetnek, utolsó, számunkra is megőrzött redakcióját elkészítette, már nem is értette meg a mythos régi jelentését. A történetet teljes egészében átértékelte, sőt a műfajt is annyira megváltoztatta, hogy a bibliai bűnbeesés már nem is mythos, hanem valami egészen más, új vallásos irodalmi műfaj. Sajnos, ennek az új műfajnak magyarázatával és értékelésével ebben az összefüggésben nem foglalkozhatunk. (Ehhez egyébként ki kellene térnünk az egész egykorú zsidó szellemi élet tárgyalására is!) Mi ezen a helyen megelégszünk annak a negatívumnak kimutatásával, hogy a történet mai formájának szerzője a mythost már nem értette.

Mint már a cerami mythossal való összehasonlításból is láthatuk, az egész történetnek alaptémája a kétféle halhatatlanság. Ha az ember nem eszik a tudás fájának gyümölcséből, nem kell meghalnia,

de akkor gyermekei se lehetnek. Ezt a halhatatlanságot akarja isten adni az embernek; a kígyó viszont ráveszi az első emberpárt, hogy egyen a tiltott gyümölcsből, és ennek következtében meg kell ugyan az embernek halnia, de részese lesz annak a másik halhatatlanságnak, ami abból áll, hogy gyermekeiben tovább élhet. Nem véletlen egyébként, hogy ezt a meghaló és újra megújuló halhatatlanságot épen a kígyó adja az embernek, az az állat, amely időnként levetve bőrét maga is megifjul. — Ennek a kétféle halhatatlanságnak a gondolatát az, aki a történetet mai formájában összefoglalta, nem értette. Így lett aztán a kígyóból „ravasz”, hamis állat, amely megcsalja, félrevezeti az embert, és amelyet ezért isten utólag elátkoz. — Az ember új tudásának következménye az is, hogy most már gyermeket hoz a világra. Ez tényleg benne is van az asszonynak szóló átokban, de itt is eltolódott a hangsúly: nem a szülés, hanem a *fájdalmas* szülés lesz a büntetés. — Minthogy a redaktor az eredeti értelmet már nem ismerte, azért kerülhetett az Úr tilalmába ez a mondat is: „*amely napon* ejéndel e fa gyümölcséből, bizony meghalsz” (2, 17). Ez a fenyegetés természetesen nem válik valóra. Eredetileg nem is erről volt szó, hanem csak arról, hogy az ember a tiltott fa gyümölcsétől elveszti halhatatlanságát és halandóvá lesz. És mivel a szerző a kétféle halhatatlanságot nem érti, hozzákapcsolja a tudás fájához az élet fáját is. Az embernek el kell hagynia az Édent, nehogy a tudás birtokában kinyujtsa kezét az élet gyümölcse után is és örökéletű legyen. Persze ez a tudás eredetileg valami egész másfajta tudás volt, csak később a történet átértékelése után lett belőle a jó és a gonosz tudásának fája. (Csak mellékesen jegyezzük meg, hogy ez a jahvista részben előadott bűnbeesés ellentmond a másik rész rövid genezis-összefoglalásának: „Teremté Isten embert az ő képére és hasonlatosságára: férfiúvá és asszonnyá teremté őket. És megáldá Isten őket és monda nekik: Szaporodjatok és soka sodjatok, és töltsétek be a földet és hajtsátok uralmatok alá, stb.” (1, 27–28). Eszerint tehát a szaporodás Isten terve volt; a bűnbeesés szerint ez a kígyó csábításának következménye).

Nem részletezzük tovább a bibliai bűnbeesés magyarázatát. Már az elmondottak is meggyőzhetnek bennünket arról, hogy ez a meg nem értett, már teljesen teológiai és moralizáló szférába emelt elbeszélés, aligha lehetett a cerami mythosok forrása. Bele kell nyugodnunk, hogy a cerami mythosok és a bibliai történet egymástól függetlenek. Kérdés azonban, hogy tényleg *teljesen* függetlenek-e egymástól? Mai tudásunk szerint történelmi összefüggést a kettő között nem tudunk kimutatni. De elképzelhető-e hogy egy meglehetősen bonyolult szellemi mű, mint amilyen ez a két elbeszélés, a földnek két pontján egymástól teljesen függetlenül létrejöjjön? És ha igen, akkor elég-e ennek megokolásához az, hogy ez az emberi szellem játéka? Ezekre a kérdésekre az ethnologia eddig még nem adott kielégítő választ, és azt hisszük, ennek az *egyetlen* példának alapján nem is kísérelhetjük meg a választ.

Szabó Árpád.

Un mito dell'isola di Ceram e il peccato originale.

Secondo un mito, che deriva dall'isola di Ceram prima della creazione dell'

uomo la pietra et la pian'a della banana disputarono quale dovesse essere la natura dell'uomo. La pietra sosteneva che l'uomo non fosse intero; ma avesse una mano, un occhio e un piede, e che non morisse mai, proprio come la pietra non muore mai. La pianta della banana al contrario sosteneva che l'uomo fosse intero con due occhi, due mani e due piedi, e che avesse figli proprio come la pianta della banana ha figli. In questa controversia vinse la pianta della banana; infatti benchè la pietra uccidesse la pianta della banana, tuttavia i figli di costei prolungarono tanto la controversia, che infine la pietra si stancò e non ne parlò più. Perciò l'uomo fu proprio quale lo volle la pianta della banana: non „dimezzato“ ma „intero“, ebbe figli e dovette anche morire proprio come anche la pianta della banana muore. Dunque secondo questo mito la procreazione e la morte si completano a vicenda: l'uomo deve morire per dar figli al mondo. Se l'uomo fosse come la pietra e cioè non avesse figli, non sarebbe necessario che morisse. Ma un tale uomo secondo il mito sarebbe solo un „mezzo-uomo.“ Quale è il significato di questa immagine mitica di un uomo dimezzato con una sola mano, un solo piede e un solo occhio? Nel mito del „mezzo-uomo“ si cela secondo noi il simbolo dell'individuo prima del matrimonio. L'uomo intero, di cui parla la pianta della banana non è l'individuo ma è la coppia umana, perchè sola essa può essere immortale così come è immortale la pianta, perchè solo gli essere accoppiati possono mettere figli al mondo. Noi paragoniamo il mito del „mezzo-uomo“ con un'altra favola dell'isola di Ceram, secondo la quale i due primi esseri umani furono fatti mortali e furono marito e moglie solo quando mangiarono la noce del cocco. Proprio per questo, e cioè perchè la prima coppia umana mangiò la noce del cocco, divenne simile alla pianta: dovette morire così come muore la pianta e dovette accoppiarsi per proliferare come la pianta. Noi confrontiamo questi due miti dell'isola di Ceram col racconto biblico del peccato originale e constatiamo che tale fu anche il significato primitivo del racconto biblico. Facciamo notare, però, che il racconto biblico e i miti di Ceram non hanno la stessa derivazione. Non è credibile, che il mito di Ceram sia una derivazione recente del racconto biblico. Fra i due racconti deve correre forse una più profonda relazione preistorica. Lo stesso scritto fu pubblicato in tedesco nella rivista: „Paideuma“. Mitteilungen zur Kulturkunde Bd. II Heft 1/2 col titolo „Der halbe Mensch und der biblische Sündenfall.“

METRIKUS ÉS SOMATIKUS JELLEGEK ADATAINAK FELDOLGOZÁSI MÓDSZERE A CSALÁDANTROPOLÓGIÁBAN.

Régi igazság az, hogy semmi sem áll távolabb tőlünk, mint saját magunk. A közelség éppoly akadálya a megismerésnek, mint a szeretlen távolság és mégis e két végtet érdekli leginkább az embert. Az ember kutató szelleme nyugtalan vágygal és folyton megújuló energiával tüzi maga elé eredetére, származására, fajiságára, jellegeinek megismerésére, azok öröklésére, stb.-re vonatkozó kérdéseket és logikus gondolkodás törvényszerűségeinek viszonyaiban vizsgálva igyekszik azokra megoldást találni.

Jelen esetben is a megismerés egyik újabb útját akarom röviden ismertetni, a családanthropológiai kutatást. Különösen a családanthropológiai szempontok figyelembevételével felvett adatok feldolgozását tárgyalom részletesen.

Az elmúlt években mind több és több olyan kutatás eredményeiről és újabb kutatások megindításáról szereztünk és szerzünk tudomást, amelyek a rasszantropológiai, örökléstani vizsgálatoknál, a tényeket leginkább megközelítő analízis megejtése végett a megvizsgált egyéneket nem eset-